

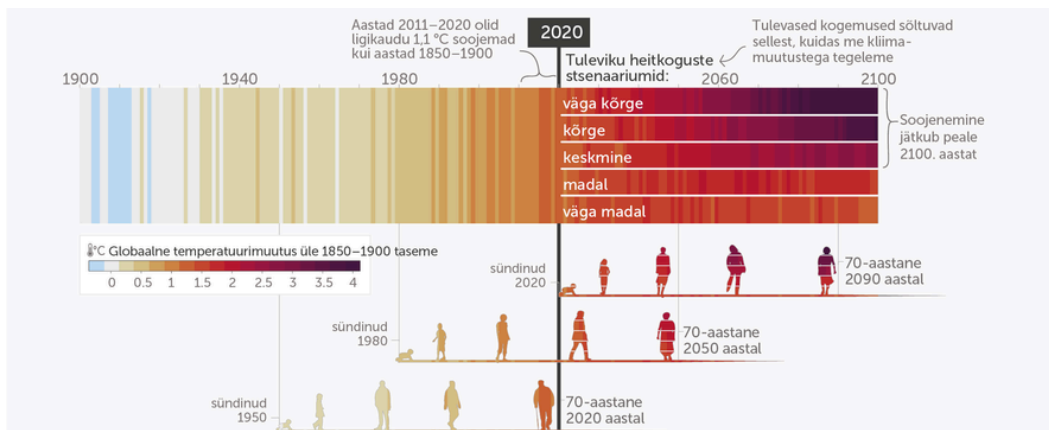
KLIIMASOOJENEMINE TULEB HOIDA 1,5 KRAADI PIIRES

Eesti riigil on kohustus kliimaeesmärkide seadmisel valida selline KHG heite vähendamise trajektoor, mis on kooskõlas Pariisi kliimaleppe eesmärgiga pingutada kliimasoojenemise hoidmiseks 1,5 kraadi piires.

KLIIMAMUUTUSED MÕJUTAVAD INIMÕIGUSI

Kliimamuutused toovad kaasa aina sagedavaid ekstreemseid ilmastikuolusid, nagu näiteks kuumalained, põuad, maastikupõlengud, tormid ja üleujutused. See hävitab inimestele eluks vajalikud ökosüsteemid, seades ohtu inimeste tervise, kodud, vara ja isegi elud.

See, millisel KHG heite vähendamise trajektooril inimkond liigub, mõjutab oluliselt kliimamuutuse tagajärgede tõsidust nii praegustele kui ka tulevastele põlvkondadele. Kliimamuutuste mõjud ning kliimarisikid kasvavad hüppeliselt soojenemise jätkudes.

Allikas: IPCC 2023: See, mil määral kogevad praegused ja tulevased põlvkonnad kuumemat ja teistsugust maailma, sõltub valikutest praegu ja lähitulevikus.

TEMPERatuurITÕUS TULEB HOIDA 1,5 KRAADI PIRES

Pariisi kokkuleppe art 2 lg 1 näeb ette:

a) hoides ülemaailmse keskmise temperatuuri tõusu tuntavalt allpool 2 °C võrreldes tööstusrevolutsioonieelse tasemega ning püüdes piirata temperatuuri tõusu 1,5 kraadini võrreldes tööstusrevolutsioonieelse tasemega, (---);

IPCC 2018. a eriraport hoiatab, et kliimasoojenemine üle 1,5 kraadi toob kaasa ekstreemsemad tagajärjed kui varem arvatud, sest isegi kliima soojenemisel 0,5 lisakraadi võrra võivad negatiivsed muutused toimuda eksponentsiaalselt. Selliste tagajärgedega toimetulek käib inimkonnale üle jõu.

Iga lisanduv tonn kasvuhoonegaase (KHG) loeb ning iga murdosa kraadist, mille võrra suudetakse atmosfääri soojenemist ära hoida, on oluline, et vältida murdepunktini jõudmist (IPCC 2018, lk 38).

1,5 kraadi piirist on lähtunud nt Euroopa Inimõiguste Kohus Klimaseniiorinnen kohtuasjas, viidates IPCC erinevatele raportitele, aga ka 1,5 kraadi piiri olulisuse tunnistamisele 2021. a Glasgow kliimapaktil ja 2022. a Sharm el-Sheikhi kohtumisel vastu võetud rakenduskavas.

MIKS EI PIISA EUROOPA LIIDU RAAMES SEATUD KLIIMAEESMÄRKIDEST?

EL kliimaeesmärgid ei ole piisavad, et püsida 1,5 kraadi trajektoorigil (vt nt [Climate Action Tracker](#)).

Eesti on Pariisi kokkuleppe osapool ka individuaalselt. Olles Pariisi leppe osalisriik, on Eesti võtnud kohustuse tegutseda kliimamuutuse leevendamise nimel, sealhulgas seada endale võimalikult ambitsioonikaid eesmärke ja järgida neid püüdlikult (art 4 lg 1 ja lg 3).

Pariisi kokkulepe nõuab, et iga osalisriik panustaks ja pingutaks maksimaalselt ning vähendaks KHG heitmeid võimalikult kiiresti (art 4 lg 1 ja lg 3). Seejuures eeldatakse arenenud riikidelt – nagu Eesti – teistest kiiremat tegutsemist.

MIS JUHTUB, KUI KHG VÄHENDAMISE EESMÄRGID EI OLE PIISAVAD?

Kui Eesti ei sea endale kliimaeesmärke, mis vastaksid 1,5 kraadi trajektoorigile, siis ei ole võimalik kliimasoojenemist selles piiris hoida isegi sel juhul, kui kõik teised maailma riigid teeksid oma osa.

1,5 kraadi trajektoori ilmselgelt eiravate kliimaeesmärkide seadmisega rikuks riik inimõiguste kaitse kohustusi. Kohus võib riigi tegevuse seetõttu õigusvastaseks tunnistada. Sarnaseid näiteid on mujalt Euroopast mitmeid:

- [Urgenda \(Holland, 2019\)](#): Hollandi ülemkohus leidis, et KHG vähendamise ulatus ei ole poliitiline otsus. Kodanikel on õigus nõuda, et riik võtaks meetmeid ohtlike kliimamuutuste ärahoidmiseks. Kuivõrd kliimamuutused võivad kaasa tuua tõsised mõjud Hollandi elanike elule ja heaolule, kohustas kohus riiki vähendama KHG heiteid 25% 2020. aasta lõpuks.
- [Neubauer \(Saksamaa, 2021\)](#): Saksamaa kliimaseadus vaidlustati Saksamaa konstitutsioonikohtus, kuna seatud eesmärgid ega meetmed ei olnud kliimamuutuste ohjeldamiseks piisavad ning Saksamaa ei oleks suutnud nende tulemusena jääda oma süsinikueelarve (alates 2020. aastast 3,465 gigatonni) piiresse. Saksa konstitutsioonikohus tunnistas osad kliimaseaduse sätted PS vastaseks. Konstitutsioonikohus leidis: heite vähendamise koormus peab jagunema eri põlvkondade vahel nii, et tulevaste põlvkondade kanda ei jääks proportsionaalselt ebavõrdselt suur koorem.
- [Klimasenorinnen \(Euroopa Inimõiguste Kohus, 2024\)](#): Šveits rikkus inimõiguste konventsiooni (art 8), kuna ei ole täitnud kliimamuutuste raamkonventsioonist tulenevaid kohustusi. Kohustuste täitmiseks on EIK hinnangul vajalik seada süsinikuneutraalsuse saavutamise sihttähtaeg ja süsinikueelarve*, KHG heitkoguste vähendamise vahe-eesmärgid ja -teekonnad, tõendid eesmärkide täitmise kohta, eesmärkide ajakohastamine, ning eelneva jaoks õigusraamistiku väljatöötamine.

* 1,5-kraadisele kliimasoojenemisele vastab kindel nn süsinikueelarve ehk kui palju saame endale veel KHG heiteid lubada, enne kui temperatuuri tõus ületab 1,5 kraadi. Vastavalt näiteks rahvaarvule saab välja arvutada iga riigi õiglase osa, mis tal veel kulutada on.